

MAD STUDIES

CECILIA RODÉHN

Keywords

Mad Studies, Mad Pride movement, mentalism, consumer/ex-patient/psychiatric survivor

Summary

The purpose of this article is to introduce Mad Studies as a theoretical field for Swedish gender studies. The text aims to provide a historical and activist background to Mad Studies, introduce Mad Studies as a theoretical field, and position it in relation to gender studies. Furthermore, the article seeks to discuss the translation of Mad Studies into “galenskapsstudier” and examine what consequences a translation might have. The aim is also to discuss the term mentalism and provide a Swedish definition for it. The article also examines the terms consumer/ex-patient/psychiatric survivor, and discusses Swedish corresponding words. The text is theory-driven and does not aim to analyze a given material, but seeks to discuss and introduce Mad Studies to a Swedish audience.

Genom att bidra med en introduktion till och historisk överblick av begreppet galenskapsstudier söker artikeln introducera det som ett teoretiskt fält för svensk genusforskning. Därtill diskuterar artikeln vad översättningen från "mad studies" till galenskapsstudier gör med begreppet i en svensk kontext.

GALENSKAPSSTUDIER

CECILIA RODÉHN

Mad studies – eller galenskapsstudier som jag kommer att kalla det här – är ett löst definierat och sammansatt forskningsfält som öppnar upp för många sätt att studera galenskap och personer diagnostiserade med psykisk ohälsa (Menzies, LeFrançois och Reaume 2013). Inom loppet av ett decennium har galenskapsstudier kommit att etablera sig vid sidan av cripteori och *feminist disability studies* som ett sätt att ifrågasätta förgivettagna idéer om psykisk ohälsa. Den här artikeln vill introducera galenskapsstudier som en möjlighet att ta sig an studier om personer med psykisk ohälsa på ett normkritiskt sätt. Texten syftar till att (a) ge en historisk och aktivistisk bakgrund till galenskapsstudier, (b) introducera och problematisera galenskapsstudier som teoretiskt fält, (c) problematisera vad en översättning av *mad studies* till galenskapsstudier medför, (d) problematisera begreppet mentalism och benämningar på personer med psykisk ohälsa. Jag använder här vårdens begrepp psykisk ohälsa – en paraplyterm för att ringa in psykiska sjukdomar, störningar, vanligare psykiska hälsoproblem och milda symtom (Vilhelmsson 2014: 65) – för att förenkla diskussionen om personer som diagnostiserats med psykisk ohälsa/sjukdom, neuropsykiatrisk funktionsvariation och/eller någon som uppfattas ha avvikande socialt beteende. Detta görs med en medvetenhet om att nyttjandet av vårdens begrepp betraktas som problematiskt inom galenskapsstudier.

Texten är teoridriven till sin karaktär och syftar inte till att analysera ett givet material utan snarare att presentera och problematisera samt översätta galenskapsstudier och några centrala begrepp. Då galenskapsstudier är lokaliserat i

tvärsnittet mellan aktivism och akademi använder jag texter publicerade av både akademiker och aktivister. Avsikten med detta är att betona positionen ifrån vilken galenskapstudier skrivs och teoretiseras. Texten lägger fokus på brittiska och nordamerikanska diskussioner, men för att sätta detta i perspektiv ges exempel från svenska sammanhang. Artikeln syftar således inte till att ge en fullständig bild av en svensk kontext eller svensk forskning om psykisk ohälsa, utan de svenska exemplen fungerar som ett sätt att förankra texten i ett svenskt sammanhang.

En kort bakgrund

I likhet med queerteori växte galenskapstudier fram ur en aktivistkontext i Nordamerika och det är därför nödvändigt att kort redogöra för denna historia innan en diskussion om det akademiska fältet kan ta vid. Historien som tecknas utgår från en normativ historieskrivning inom galenskapstudier men skrivs här fram ur ett genusvetenskapligt perspektiv och med exempel från en svensk kontext.

Psychiatric survivor activism och/eller *Mad Pride movement* grundades på 1960- och 1970-talet av personer som hade negativa erfarenheter av psykiatri, det kunde gälla upplevelser av fysisk och psykisk misshandel eller inlåsning och/eller att de exkluderats från deltagande i vårdbeslut. Dessa personer började aktivt kritisera vårdssystemet (Chamberlin 1977/2012; Lewis 2013: 163; Menzies med flera 2013: 6). Kritiken var inte ny, sedan mitten av 1800-talet hade diskussioner om psykiatrisk vård och bemötande av personer

med psykisk ohälsa förts. John Thomas Perceval grundade exempelvis *The Alleged Lunatics' Friend Society* i England 1846. Organisationen var avsedd för personer som tidigare vårdats för psykisk ohälsa och deras anhöriga (Hunter och Macalpine 1962). Elizabeth Ware Packard skrev pamfletter om sina upplevelser av vården i 1880-talets Nordamerika och samtidigt skrev Johanna Stuten-Te Gempt om sina upplevelser av den holländska vården (Vijselaar 1988; St-Amand och LeBlanc 2013: 40–42). Ett svenskt exempel är pseudonymen Viveka Hall (1945) som i boken *Fordringsägare på livet* beskriver sina upplevelser av psykiatrisk vård och kritiskt reflekterar över vårdens maktstrukturer.

Kritik av vården var alltså inte ny men 68-rörelsen, medborgarrättsrörelsen och homorörelsen bidrog till ett politiskt klimat där tidigare tystade grupper kunde göra sina röster hörda (Lewis 2013: 162–163). Som går att förstå av namnet hämtade Mad Pride-rörelsen inspiration från Gay Pride- och Black Pride-rörelserna. I likhet med dessa rörelser försökte Mad Pride-rörelsen att förändra samhällets syn på personer med psykisk ohälsa och arbeta för att skapa respekt och upprättelse för dessa människor (Lewis 2013: 161; Starkman 2013). Mad Pride-rörelsen utvecklades också parallellt med andra vågens feminism och enligt Mad Pride-aktivisten Judi Chamberlin bidrog den feministiska rörelsen starkt till att medvetandegöra frågor om maktobalanser inom vården. Hon menar också att strategier som användes inom feministiska grupper även användes av Mad Pride-rörelsen

(Chamberlin 1977/2012: 70). I efterhand har det påpekats att även om feminismen påverkade rörelsen så var Mad Pride-rörelsen inte utpräglad feministisk och även om homorörelsen och rösträttsrörelsen inspirerade till aktivism så präglades rörelsen ändå av ett vitt heteronormativt perspektiv. Kvinnor med psykisk ohälsa kände sig inte heller välkomna i de feministiska rörelserna och feminismen satte inte psykisk ohälsa i centrum för diskussionerna (Burstow 2005). Relationerna mellan rörelserna var alltså komplicerade.

Mad Pride-rörelsen växte fram samtidigt som den antipsykiatriska rörelsen började kritisera psykvården och sökte förändra den till en mer samhällsbaserad vård (Lewis 2013: 165). Inspirerad av detta började grupper på 1970-talet i USA att söka efter andra alternativa sätt att hantera psykisk ohälsa utanför medicinska och psykiatriska vårdssystem. Judi Chamberlins (1977/2012) bok *On Our Own* var en viktig milstolpe och blev en nyckeltext för rörelsen då boken presenterade alternativa lösningar och konkretiserade olika former av förtryck.

I boken diskuterar Chamberlin (1977/2012) klubbhusrörelsen (exempelvis Fountain House) som en brukarcentrerad och antipsykiatrisk modell för rehabilitering. Klubbhusrörelsen etablerade sig också i Sverige som komplement till psykvård där antagandet att självförtroende och social kapacitet byggs upp genom vänskap, arbete och självstyre. Parallellt med detta etablerade sig andra organisationer, exempelvis Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH), som vårdpolitiska

motkrafter. Organisationerna arbetade mot samma mål – att hjälpa brukare – men närmade sig detta med olika metoder och relationen mellan organisationerna präglades bitvis av konflikter (Meeuwisse och Sunesson 1998). Olika brukarorganisationer kom att påverka vården och exempelvis fick brukare ta plats i *Psykiatriutredningen* (SOU 1992:73). RSMH skriver att ”[f]rån att tidigare ha stått på barrikaderna och kritiserat psykiatrin fick man nu vara med och direkt utforma den framtida vården” (RSMH 2019). Betänkandet *Ambition och ansvar* (SOU 2006:100) gav intresseföreningar möjlighet att skapa större paraplyramar kring brukarinfluerad påverkan av svensk psykiatri, men Erik Eriksson (2015) menar dock att brukarinflytandet har skett inom snäva politiska ramar.

Aktivismen i Sverige har handlat om att påverka, om med- eller självbestämmande och inflytande samt ökade rättigheter i relation till vården. Aktivismen har också kommit att handla om upprättelse och Ann-Charlott Timander (2017) föreslår att det är dags att initiera en sannings- och försoningsprocess där brukare och professionella tillsammans kan läka de sår som har åsamkats av psykiatrin. Upprättelse, rättigheter och synliggörande är också det som format festivalen Mad Pride som firades första gången 1993 i Toronto (Kanada) och som sedan dess firas årligen (Lewis 2013). Många andra länder har liknande parader och festivaler. Sedan 2008 arrangerar exempelvis Fountain House det så kallade Ångestloppet i Stockholm, en festival med musik, tal och löplopp för att uppmärksamma psykisk ohälsa. Under

2011 och 2012 anordnades Ångestparaden av Fountain House, vilken tog inspiration av Prideparaden. Tove Lundin (2012), som bloggar för organisationen Mind, skriver om paraden: ”Det är viktigt med parader. När många människor ställer sig på samma plats syns det att man är fler.” Aktiviströrelsen handlar alltså om att sprida information och skapa debatt, synliggöra psykisk ohälsa och påpeka att människor inte är ensamma, samt att bryta stigma och att argumentera för upprättelse.

Mad studies – Galenskapsstudier

Mad studies – galenskapsstudier – är ett mångdisciplinärt fält där forskare på olika sätt studerar hur sociala och medicinska system skapar psykisk ohälsa och vilka konsekvenser detta får (Stefan 2018: 2). Begreppet *mad studies* ska ha myntats av Richard Ingram (Reyerson University, Toronto, Kanada) under hösten 2004 (Reville 2013: 171–172; Ingram 2016). Studier benämnda som *mad studies* tog på allvar fart i och med temanumret i *Disability Studies Quarterly* kallat ”Disability and madness” (2013) och genom antologin *Mad matters: a critical reader in Canadian mad studies* (2013). Att påstå att galenskapsstudier initieras vid en viss tidpunkt betyder att det är då studier benämnda ”mad studies” uppträder i vetenskaplig kommunikation.

Galenskapsstudier problematiserar hur ”avvikande” beteenden har patologiserats, tystats och osynliggjorts genom historien, men också hur vissa människor fortsätter att förtryckas och marginaliseras i samhället

idag (jämför Menzies med flera 2013: 1, 13; Gorman 2013: 269). Galenskapsstudier är på intet sätt först med denna ansats utan tar avstamp i antipsykiatriska texter av Erving Goffman, R. D. Laing, Thomas Scherf och Thomas Szasz (Lewis 2013: 165). Fältet antar en liknande kritik av sociala och biomedicinska modeller i psykiatri, psykologin, socialt arbete och psykoterapi (Timander 2019a: 167). Att passa in galenskapsstudier i relation till tidigare forskning inom exempelvis psykiatri, psykologi, socialt arbete och psykoterapi är därför inte meningsfullt eftersom ansatsen är att bryta med dessa fälts vetenskapliga anspråk (se exempelvis Sweeney 2016). Galenskapsstudier är däremot inkluderande och räknar in all forskning som sökt att blottlägga det systemiska och symboliska våld som tillfogats personer med psykisk ohälsa (Menzies med flera 2013: 3). Exempelvis går det att inkludera studier inom etnologi och idéhistoria som diskuterat patienters situation inom psykvården (Porter 1985; Eivegård 2003; Johannisson 2015; Berg 2018), eller kritiska studier i psykologi, psykiatri, medicin och socialt arbete som diskuterat genusstrukturer i vården (Chesler 1972; Pettersson 1980; Willadsen 1989; Timander och Möller 2018), eller studier i litteraturvetenskap som diskuterar hur kvinnor med psykisk ohälsa porträtteras (Gilbert och Gubar 1980). Dessa forskare gör det galenskapsstudier förespråkar – riktar blicken bort från diagnoser och medicinska praktiker och sätter istället personer med psykisk ohälsa i centrum för diskussionen (jämför Menzies med flera 2013: 1, 13; Gorman 2013: 269).

Galenskapsstudier är ett socialt, relatio-

nell, identitetsbaserat och anti-förtryckande angreppssätt för att diskutera psykisk ohälsa (Gorman 2013). Fältet kan därför definieras som ett undersökningssätt, en kunskapsproduktion och en politisk aktivism, vilken ägnar sig åt att kritisera medicinens och psykiatrins sätt att relatera till det som betecknas som psykisk ohälsa och personer med psykisk ohälsa (Menzies med flera 2013: 13). Fältet söker å ena sidan att uppvärdera psykiatrins överlevare och deras upplevelser, å andra sidan söker fältet att förändra förtryckande språkbruk, praktiker, idéer, lagar, och system inom vården så väl som i samhället i övrigt (LeFrançois med flera 2013: 337). Galenskapsstudier kan därmed sägas ha två parallella och ibland sammanvävda projekt. Å ena sidan studerar fältet personer med psykisk ohälsas förutsättningar och upplevelser, detta liknar den ansats som finns inom *gay and lesbian studies*. Å andra sidan vill galenskapsstudier rikta blicken mot de normer som skapar och upprätthåller psykisk hälsa/ohälsa och fältet liknar därför queer- och cripteori.

En biografi över galenskapsstudier är näst intill omöjlig att skriva fram, det finns inte en linjär utveckling utan många olika segmenteringar som ändå kan sägas höra samman. Vissa menar att det växt fram ur *feminist critical disability studies* och cripteori (Lewis 2013; Stefan 2018). Detta syns i hur galenskapsstudier inspirerats av Rosmarie Garland-Thomsons (2005) diskussioner om normater – förkroppsligandet av det som anses karakterisera det kulturellt omarkerade – och Robert McRuers (2006) begrepp obli-

gatorisk funktionsfullkomlighet – hur funktionsvariationer betraktas som något ofullkomligt i samhället och hur det finns en idé om att vi ska sträva mot att upprätthålla en funktionsfullkomlig omarkerad kropp eller dito sinne. Andra forskare kritiserar detta och menar att galenskapsstudier skall betraktas som framväxt ur *survivor research*, vilket kan definieras som studier av frågor som rör de som överlevt psykiatrisk vård och som är ett kunskapande utifrån deras upplevelser (Sweeney 2016).

Galenskapsstudier kan också ses som framväxt ur *feminist psychiatric disability studies* vilket kan beskrivas som ett fält där medicinsk kunskap om diagnostiska kategorier kopplas samman med en tydlig feministisk ansats till att motverka stigmatisering (Johnson 2015). Här läggs fokus på kvinnors erfarenheter av att leva med psykisk ohälsa (Johnson 2013). *Feminist psychiatric disability studies* erbjuder ett vetenskapligt ramverk för de personer som vill anta en psykiatrisk diagnos och diskutera sociala aspekter kopplat till psykisk ohälsa från just den positionen (Johnson 2013). Ett viktigt bidrag från fältet är uppmaningen till feminismen att ta psykisk ohälsa på allvar och granska det funktionsfullkomliga axiom som reproduceras inom feminismen (Nicki 2001). Kritiken uppmärksammar även att detta axiom utgår ifrån en vithetsnorm och att svarta kvinnor med psykisk ohälsa befinner sig i en helt annan situation, vilket behöver problematiseras ytterligare (Mollow 2006). Ett viktigt projekt inom fältet är därför att diskutera normativa positioner inte bara

inom feminismen i stort utan även inom *feminist psychiatric disability studies* (Johnson 2013).

Den uttalat feministiska grenen inom galenskapsstudier – *mad feminism* – har inspirerats av *feminist psychiatric disability studies* ansats att motverka stigmatisering vilket syns i det Anna Mollow skriver:

In the interests of repudiating mental healthism, those of us who are oppressed by the psychiatric profession might – regardless of whether or not we identify with a psychiatric disability label – subversively reclaim "madness", taking on the multiple affective and political connotations of this term. Mad Feminism invites all subjects who are marked as mad to stand (or sit, lie, or roll) in solidarity and in collective anger at the ways the stigma of mental illness is used to discount us: to lock us up, deny us medical care, laugh at our suffering, punish us while perpetrators of violence against us go free, call us liars, roll eyes and shake heads at the "crazy" things we say. Let's admit it: we are mad. (Mollow 2013)

Mollows *mad feminism* handlar om att klä sig i stigmat, göra uppror och skapa upprättelse. Det handlar också om att vända blicken mot normen istället för att studera det som avviker. Detta går också att se i det som Lucy Costa (2014) skriver: "Let's stop studying mentally ill people and start studying sane people, normals, well-adjusted, balanced and secure people." Både Mollow och Costas resonemang bär tydliga likheter med cripteori och jag förutspår att framtidens feministiska galenskapsstudier kommer att anta denna position än mer tydligt.

Vad galenskapsstudier är för ett fält och var dess gränser går är inte enkelt att förklara. Costa (2014) förtydligar detta när hon skriver att galenskapsstudier ska ses som skapat av många fält och personer. Flera av fälten arbetar dessutom mot samma mål trots olika utgångspunkter, exempelvis i fråga om antagandet eller förkastandet av en diagnos (Johnson 2013). Det är därför viktigt att inte skapa fiktiva spänningar mellan fälten menar Costa (2014). Jag instämmer med henne när hon skriver att det inte är nödvändigt att reda ut hur galenskapsstudier växt fram, eller tydligt ringa in vad det är eller vad det ska vara (Costa 2014). Costa (2014) påpekar också bestämt att ingen teoretisk skola eller grupp äger rätten till galenskapsstudier som fält eller rätten att definiera dess ramverk. Galenskapsstudier får därför gärna vara på det sättet som Hayley Stefans (2018: 3) beskriver det: som ett bara påbörjat och ännu formlöst fält utan stabila gränser för vare sig intresseområden, studieobjekt, metodologi eller teoretiska ingångar.

Att översätta ett begrepp

En central del av galenskapsstudier är att undersöka och ifrågasätta språkets inverkan när människor och deras upplevelser beskrivs samt att verka för att aktivt avbryta normerande medicinska diskurser (Stefan 2018: 2–3). Galenskapsstudier har därför återtagit *Mad* (med versal) som ett sätt att ta tillbaka rätten att definiera sig själv och ta upp kampen mot diskurser som definierar och patologiserar personer med psykisk ohälsa (Pool och Ward 2013: 96; Menzies med flera 2013: 1; Stefan 2018: 6). *Mad* är precis som *crip* och *queer* är ett starkt nedsättande ord på engelska och användandet av ordet signalerar en önskan att bryta med normer. Viktiga frågor att ställa är därför; vilken betydelse får *mad studies* om vi inte översätter begreppet? Och, vad sker när *mad studies* översätts till ”galenskapsstudier”?

Inom både *crip*- och *queerteori* har översättningar av begrepp diskuterats även om *queer*begreppet har diskuterats mer flitigt. Orden *miffoteori* (McRuer 2005), *cp-teori* och *mongoteori* (Rydström 2010: 6) har föreslagits som alternativ till *cripteori* på svenska. För *queer* har bland annat *pervo* och *skev* föreslagits (Berg och Wickman 2010: 91; Österholm 2012: 54). Som Martin Berg och Jan Wickström (2010: 90) betonar gör översättningar det möjligt för icke-insatta läsare att identifiera eller skönja begreppets karaktär och innebörd. Tiina Rosenberg (2006: 73) understryker att *queer* saknar historia, genealogi och innehåll i det svenska språket. I likhet med *queer* saknar, menar jag, *Mad* en genealogi och innebörd på svenska. Att inte översätta ordet medför att en förståelse av den maktkritiska dimensionen försvinner, men att översätta det gör att det måste fyllas med ny mening.

Jag förordar en översättning. Men för att göra det måste ordet *Mad* först diskuterats och förtydligas. *Mad* har föreslagits som ett alternativ till psykisk ohälsa och avvikande beteende (Menzies med flera 2013: 10) och det kan ses som ett *paraplybegrepp* för att representera olika former av identiteter kopplat till galenskap (Diamond 2013: 66). Andra menar att det ska ses som en historisk situation snarare än en deskriptiv kategori där syftet med ordet är att väcka politisk aktivism och diskussion (Fabris 2013: 139). Det finns alltså olika sätt att förhålla sig till *Mad*, men kärnan är en normkritisk position. På samma sätt har *Madness*, galenskap, diskuterats. LeFrançois med flera definierar *Madness* som:

A ubiquitous term for a range of phenomena (e.g. violence, extremity, creativity, excellence, chaos) historically used in the west to indicate irrationality, confusion, or distress in a situation or in an individual (e.g. mania, melancholy, lunacy). Madness discourse was formulated into psycho-medical terms (e.g. psychosis, depression, asociality) and psycho-legal terms (e.g. insanity, incapa-

city), but was recently reclaimed but for a broader social, cultural, even liberatory approaches to medicalized experiences, especially by people treated involuntarily. Mad people (not the trope of mad people per se) provide the grounds for these new discourses, often in tension with dominant explanations of experience. (LeFrançois med flera 2013: 337)

Madness och *Mad*, som ovan beskrivet, kan vara många olika saker och kan definieras på flera olika sätt (Menzies med flera 2013: 10). Richard Ingram skriver att det inte är nödvändigt att definiera *Madness* eftersom ”trying to pin down madness as one thing is, I think, to miss the point: It is a million things” (Ingram 2016: 15).

En stor del av dessa betydelser går förlorade genom att använda *mad studies* på svenska. En översättning öppnar därför upp för en förståelse av fältets innebörd men också hur det kan användas som ett analysverktyg. Jag vill därför återkoppla till det som Maria Margareta Österholm skriver om översättningen av queerbegreppet. Hon menar att översättningen av queer till skev gör att förståelsen av ordet som konstig, avvikande och sned bibehålls. Samtidigt ger översättningen en möjlighet att fylla begreppet med mer än kategorin sexualitet, begreppet får därmed en vidare betydelse i svensk kontext (Österholm 2012: 54–58). Med andra ord är översättning av ett begrepp inte bara skapandet av ett svenskt ord utan innebär även en möjlighet att utvidga en redan given teoriram.

Som ovan indikerat har jag valt att översätta *mad studies* till galenskapsstudier och det finns flera anledningar till detta. Till att börja med tar jag utgångspunkt i den kommunikation jag fört med forskaren Ann-Charlott Timander som, när hon föreläser på svenska, använder ordet ”galenskap” för *Madness* som ett sätt att ta tillbaka talet om personer med psykisk ohälsa (Timander 2019b). Galenskap fungerar för henne som ”kritik och motstånd” (Timander 2019a: 167). Galenskap är dock en översättning för *Madness* och inte *Mad* där det senare kan översättas till galen. Min översättning av *mad studies* till galenskapsstudier medför en förskjutning av begreppet, men det är något som pekar mot begreppets subversiva potential som analysverktyg och jag ska förklara varför.

I *Svensk ordbok* definieras galen som ”själsligt sjuk” emedan galenskap definieras som ”tokigt påhitt”. Galenskap beskrivs alltså inte som ett sjukdomstillstånd till skillnad från galen eller synonymerna vansinne och vanvett – vilka definieras som ”sinnessjukdom” respektive ”våldsam eller sjuklig omtöckning av förståndet”. Galenskap i betydelsen tokigt påhitt beskriver ett icke-normativt infall och det visar vägen till en subversiv kraft att kritisera det som uppfattas som ”normala” sinnestillstånd. Det visar också på begreppets performativa möjligheter att skapa någonting nytt och annorlunda.

För mig är galenskapsstudier likt Österholms (2012: 56) förståelse av skevbe-

greppet: det bibehåller en del av grundförståelsen då det handlar om personer som betraktats som avvikande men det öppnar också upp för fler innebörder. Min förståelse av galenskapsstudier liknar queerteorin på det sätt att det vill störa normer, bryta upp sätt att tänka och röra om i ordningen (jämför Ahmeds [2006] definition av queer). Detta släktskap kan även ses i det som Ingram skriver:

[...] my inability to thing [sic!] *straight* implies that Mad Studies has a queering and queerness within it, at least I Hope [sic!] it does. My inability to think straight is one of the things that is relevant to how Mad Studies takes shape. (Ingram 2016: 14)

Ingrams oförmåga att tänka klart, eller bokstavligen rakt ("straight"), betyder för honom att galenskapsstudier har en inneboende skevhet ("queerness") vilket är centralt för hur fältet tar sig uttryck. Ingrams sätt att uttrycka sig om galenskapsstudier för tankarna till Sara Ahmeds sätt att tala om den imaginära räta linjen som orienterar oss socialt och rumsligt. Ahmed hävdar att vi orienteras utifrån linjer som hon också hänvisar till som normer och att vi tvingas in i dem eller helt frivilligt inordnar oss i enlighet med dem (Ahmed 2006). Ingrams sätt att inte tänka rakt kan förstås i enlighet med Ahmeds (2006) begrepp desorientering – när orienteringen och normer görs synliga. Ingrams förmåga att inte tänka rakt föreslår att galenskapsstudier rör sig utanför normativa sätt att metodologiskt och teoretiskt närma sig, eller undersöka, galenskap.

I begreppet galenskapsstudier inkluderar jag även en kritik av hur studiet av personer med psykisk ohälsa har beforskats inom akademien. Angela Sweeney (2016: 52) problematiserar detta och hon menar att galenskapsstudier befinner sig inom vad hon kallar "the context of epistemic injustice". Sweeney använder Miranda Frickers (2007) begrepp epistemisk orättvisa vilket tydliggör hur maktrelationer och vanföreställningar genomsyrar kunskapsproduktionen och orsakar orättvisor. Sweeney förklarar att studier om galenskap reproduceras inom en kontext där vetenskapspersoner under århundraden har missbrukat kunskap. Hon argumenterar därför för att de med erfarenheter av psykiatrik måste få större utrymme och stå i centrum för kunskapsproduktionen och i diskussioner om galenskap (Sweeney 2016: 52). Galenskapsstudier utesluter på intet sätt forskare som inte identifierar sig som *Mad* (Timander 2019a: 167), men inom fältet påpekas det att forskning behöver bedrivas av de som identifierar sig som *Mad* (Menzies med flera 2013) och att sådana redan har tagit plats i akademien (Wolframe 2012). Det här gör att galenskap blir en position från vilken kunskap om psykisk ohälsa skapas, något som i sin tur kan möjliggöra en annan, eller ny, form av vetenskapande. Ingram beskriver detta så här:

[...] it is a matter of sense or not to make sense, maybe that's the question! Or maybe it is a matter of both making sense and not making sense, so that there can be a making sense at times and not making sense at other times, which collectively comprises Mad Studies. In short, could we perform making (non) sense together. (Ingram 2016: 14–15)

Ingram diskuterar vad som räknas som vetenskap och kunskap samt det faktum att kunskap sprungen ur personer med psykisk ohälsa kanske inte verkar rationell, men att det är precis det som galenskapsstudier handlar om: att vara rationell och irrationell samtidigt. Ingram menar att det ”means continually bringing up questions of nonsense and introducing nonsense” (Ingram 2016: 15). Ingrams sätt att propagera för att kontinuerligt ta upp sådant som inte räknas som förnuftigt läser jag som besläktat med Ahmeds desorientering och hur känslan att inte vara orienterad blir till ett tillstånd där normer framträder och blir synliga. Synligheten gör det möjligt att följa vetenskapliga normer eller välja att aktivt avvika från dem. För Ingram betyder avvikandet en möjlighet att skapa nya former av kunskap.

I översättningen av galenskapsstudier inkluderar jag en betoning på fältets anspråk att dekonstruera och synliggöra hur normer skapar och upprätthåller psykisk ohälsa. Denna dekonstruktion ska ses som förankrad i en intersektionell genusvetenskap där analysen av galenskap och normer om psykisk ohälsa alltid bör ta hänsyn till hur genus, sexualitet, ras, etnicitet, ålder och/eller religion sammanvävs i olika uttryck. I galenskapsstudier, till skillnad från *mad studies*, placerar jag genus, ras, etnicitet, ålder och sexualitet centralt i analysen. I översättningen av galenskapsstudier lägger jag även möjligheten att bidra med en ny sorts vetenskapande som utgår ifrån personer med psykisk ohälsa och deras erfarenheter och kunskaper. Detta vetenskapande har lärt sin läxa av Merri Lisa Johnsons (2015) kritik och undviker därmed att trivialisera och förvandla människors psykologiska lidande till en form av akademisk motståndsdiskurs pläderad från ett elfenbenstorn.

Mentalism

Centralt för galenskapsstudier är begreppen mentalism/sanism vilket beskriver diskriminering av personer med psykisk ohälsa. På svenska finns det inget vedertaget begrepp för detta och jag vill därför öppna upp för en diskussion om hur mentalism/sanism kan benämnas inom svenska galenskapsstudier.

Svenska aktivister använder psykofobi och patologism på sociala medier. Nina Yderberg (2001) definierar psykofobi som ”rädslan för insikten om att människan har ett inre liv”. Patologism definieras som ett sätt att ”benämna

strukturella maktojämlikheter” (Bergroth 2012). Jag vill föreslå mentalism som begrepp, inte för att avfärda aktivistiska termer utan för att det liknar ord som rasism och sexism vilket tydligt ramar in den form av diskriminering som åsyftas. Begreppet mentalism förtydligar även hur flera maktordningar samverkar, vilket jag strax ska förklara.

Ett problem med ordet mentalism är att det av misstag kan kopplas samman med begreppet mentalhygien – sjukdomsförebyggande åtgärder via bland annat genomtänkt barnuppfostran, socialt arbete, sterilisering och äktenskapsförbud med syftet att skapa en psykiskt frisk befolkning som kunde tjäna nationen (Qvarsell 1997). Ett annat problem är att ordet mental (exempelvis i mentalvård) är daterat och slutade användas i Sverige på 1960-talet. Ytterligare ett problem är att ordet används inom filosofin som begrepp för uppfattningen om att allt verkligt är av en mental natur (NE 2019) och där har en annan genealogi och innebörd. För att kunna använda begreppet mentalism behöver det fyllas med ny innebörd. Här fyller jag det därför med innehåll från engelskspråkiga definitioner av sanism och mentalism för att slutligen ge förslag på en svensk genusvetenskaplig definition.

Sanism, från ordet *sane* (tillräknelig, vid sunt förnuft), myntades 1968 av Mortin Birnbaum och han definierar det som (citerad från Birnbaum 2010: 117):

Sanism is the irrational thinking, feeling and behavior patterns of response by an individual or by a society to the irrational behavior (and too often even the rational behavior) of a mentally ill individual. It is morally reprehensible because it is an unnecessary and disabling burden that is added by our prejudiced society to the very real affliction of severe mental illness. [...] It should be clearly understood that sanists are bigots.

Några år senare, 1977, myntade aktivisten Judi Chamberlin begreppet mentalism (från *mental illness*, mentalsjuk eller psykiskt sjuk) vilket hon beskriver som:

Negative stereotypes of the "mentally ill" are everywhere and are difficult not to internalize, no matter how sensitive one becomes. This stereotyping has been termed "sane chauvinism" or "mentalism" by mental patients' liberation groups. Like sexism, mentalism is built into the language – *sick* and *crazy* are widely used to refer to behavior of which the speaker disapproves. (Chamberlin 1977/2012: 71)

Hon fortsätter skriva att: "Like racism and sexism, mentalism infects its victims with the belief in their own inferiority, which must be consciously rooted out."

(Chamberlin 1977/2012: 186) Till skillnad från Birnbaum skriver Chamberlin att mentalism är likt exempelvis sexism. Det gör också Michel Perlin som flera år senare definierar sanism som:

Sanism is as insidious as other "isms" and is, in some ways, more troubling, since it is largely invisible and largely socially acceptable. Further, sanism is frequently practiced, consciously or unconsciously, by individuals who regularly take liberal or progressive positions decrying similar biases and prejudices that involve sex, race, ethnicity or sexual orientation. Sanism is a form of bigotry that "respectable people can express in public". Like other "isms" sanism is based largely upon stereotype, myth, superstition and de-individualization. (Perlin 1992: 374–375)

Att skriva att mentalism är likt sexism är ett sätt att poängtera att mentalism är en form av diskriminering som behöver tas på allvar. Men att likna det vid sexism medför också att den centrala position som genus har haft i att forma hur psykisk hälsa konstruerats genom historien blir osynlig. Psykisk hälsa har exemplifierats genom vita män som lyckats iscensätta en maskulinitet inom ramen för heteronormativa binära könsroller. Rationalitet och psykisk stabilitet kopplades till maskulinitet medan feminina uttryck hos män patologiserades (Connell 2005: 3–42, 164). Därtill har kvinnor genom historien betraktats som predisponerade för olika former av psykisk ohälsa (Gilman 1985: 162). Medicinsk och psykiatrisk forskning har länkat samman kvinnors biologi, exempelvis livmodern, och biologiska funktioner, exempelvis den premenstruella fasen och klimakteriet, med sjukdomsuttryck såsom hysteri och depression. Detta medförde också att kvinnors kroppar betraktades som onormala (Peterson 1980: 6–8; Willadsen 1989: 6). Galenskapsstudier riktar därför kritik mot sociala, psykologiska och biomedicinska modeller (Menzies med flera 2013: 3) som historiskt medfört att kvinnor betraktats som mindre psykiskt stabila och mer deprimerade än de "normala" männen (exempelvis Chesler 1972; Johannisson 2015). Genus är därför centralt för mentalism och det kan inte reduceras till att enbart tjäna som en liknelse.

En genusmedveten definition av mentalism synliggör inte enbart hur kvinnekroppen har patologiserats utan inkluderar även frågor som rör patologisering av femininet iscensatt av män samt frågor som rör sexualitet och trans*. De senare behöver placeras centralt i en definition av mentalism med tanke på att exempelvis trans*, polyamorösitet och BDSM har patologiserats och diagnostiserats i International Classification Of Diseases (ICD) och Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM) – klassifikationssystem som

grupperar och förklarar sjukdomar, olika tillstånd, beteenden och sociala faktorer och fungerar som handböcker för vården (Wolframe 2012; Serano 2013). Sonia Meera, Idil Abdillahi och Jennifer Poole (2016: 22) skriver därför att det är viktigt att ta i beaktande hur mentalism samspelar med genus och sexualitet. Deras definition av sanism försöker vara mer inkluderande:

Sanism is an oppression. It makes normal the practice of discrimination, rejection, silencing, exclusion, low expectations, incarceration, and other forms of violence against people who are othered through mental 'illness' diagnosis, history, or even suspicion. (Meera med flera 2016: 18)

Längre fram i artikel kommer jag att gå in på den roll Meera, Abdillahi och Poole menar att ras spelar i mentalism men innan jag gör det måste en förståelse för hur tidigare definitioner har förhållit sig till ras tydliggöras. Rasism finns nämligen nästan alltid närvarande som en liknelse, precis som sexism. Detta syns i att mentalism förklaras leda till samma slags mindervärdeskomplex som rasism (se exempelvis Chamberlin 2012: 186). Birnbaum exemplifierar detta på följande sätt:

Gradually I realized that our society's irrational mechanisms of oppression of blacks [...] were similar in operational procedures to the operation of our society's irrational mechanisms of oppression of the involuntarily civilly committed [...]. (Birnbaum 1969, citerad från Birnbaum 2010: 117)

När mentalism liknas vid rasism betyder det inte att ett kritiskt rasperpektiv automatiskt är inbyggt i definitionen utan att man lånar en grupps situation för att förklara en annan (Mollow 2006: 69). Detta kan ses i exempelvis kritiska diskussioner av psykiatriska sjukhus där patienter beskrivs som förslavade eller koloniserade. Syftet med dessa liknelser är att poängtera det förtryck patienter fått utstå (Gorman 2013; Tam 2013). Rachel Gorman (2013: 271) och Louise Tam (2013) menar att detta förminskar svarta personer och ursprungsbefolkningars erfarenheter av kolonialism vilket Frantz Fanon (1952) visat var förödande för de svarta människors psyke. Insikten ger en helt annan dimension till mentalism. Ett additivt sätt att närma sig mentalism, där olika kategorier behandlas separat och där de liknas vid varandra, synliggör inte de komplexa sammanvävningarna mellan mentalism, kolonialism och rasism och hur detta leder till olika former av underordningar (Mollow 2006: 69). En definition av mentalism där sammanvävningar av stereotyper tar sig uttryck finns hos Perlin som skriver:

Stereotypes of mental illness are frequently conflated with stereotypes of race, sex and ethnicity. Disorder and the loss of control is associated with outsider groups as racial and religious minorities. (Perlin 1992: 390)

Perlins notering är ett första steg till att förstå olika nivåer av mentalism och hur det drabbar människor på olika sätt. Men ras och galenskap sammanblandas inte enbart, de förstärker också varandra. Forskning visar att vissa grupper, exempelvis judar och afro-amerikaner, tidigare betraktades som biologiskt förutbestämda för galenskap (Gilman 1985: 24–25, 162). Galenskap kom också att bli synonymt med svarta personer samtidigt som svarta personer kom att bli en förutsättning för skapandet av galenskap inom ramen för en vithetsnorm (Pickens 2019: 4). Genus är centralt även i detta, exempelvis har rasistiska idéer lett till att svarta män, oftare än vita män, institutionaliseras på nordamerikanska psykiatriska sjukhus. Svarta mäns beteende har även patologiserats och sammankopplas med våldsamhet och irrationalitet inom vården (Meerai med flera 2016). Forskning visar även att svarta kvinnor i Nordamerika inte tillåter sig själv att söka hjälp för exempelvis depressioner eftersom de då skulle riskera att inte bli betraktade som respektabla samhällsmedborgare. Att upprätthålla respektabilitet i det här fallet handlar om att befinna sig långt från rasistiska stereotyper om svarta kvinnor som slöa, mindre mentalt kapabla, förföriska och/eller ilska (Mollow 2006). Att likna mentalism vid rasism är därför att bortse ifrån hur olika fördomar vävs samman och hur det skapar en speciell form av underordning för rasifierade personer (Kanani 2011; Stefan 2018). Meerai, Abdillahi och Pooles definition av sanism förtydligar detta. De skriver att det är viktigt att

acknowledge the interplay of sanism with class, with gender, with sexuality, with religion, and most crucial to us here, with colonization and racism. Sanism exists on a continuum depending on privilege, and it is always and especially compounded when it is visited on racialized bodies. (Meerai med flera 2016: 22)

Dessa forskares definition är så vitt jag vet den första som tar hänsyn till sammanvävningen av olika kategorier av underordningar.

Att översätta mentalism till svenska kräver att den genealogi av definitioner som redovisats ovan byggs in i det svenska begreppet och att det omformas till en nordisk kontext med blicken fäst på en intersektionell genusvetenskapligt förankrad definition. Jag föreslår därför följande definition av mentalism: mentalism är en form av negativ stereotypisering, diskriminering och förtryck av personer med psykisk ohälsa/sjukdom, neuropsykiatrisk funktionsvariation

och/eller någon som uppfattas ha avvikande socialt beteende. Mentalism samspelar alltid med klass, genus, ras, etnicitet, ålder, sexualitet och/eller religion etcetera, vilket leder till ökad underordning. Mentalism kan ta sig uttryck socialt, juridiskt, kulturellt, vetenskapligt och/eller inom vården. Mentalism tar sig varierande uttryck i olika sammanhang, inom olika grupper, samhällen och länder samt varierar mellan olika tidsperioder men innebär alltid en form av underordning för den som utsätts för det.

Brukare, överlevare och psykfall

Inom galenskapstudier används termer som *consumer*, *ex-patient* och *psychiatric survivor* (Menzies med flera 2013: 4; Burstow 2013: 87). På svenska skulle detta kunna översättas med brukare, före detta patient och överlevare. Chamberlin skriver att det fördes många diskussioner inom den tidiga Mad Pride-rörelsen i fråga om ord och begrepp. Ordet *survivor* (överlevare) var för henne en beteckning som visade på styrka, och att någon tagit sig igenom en pärs samt kommit ut starkare på andra sidan. *Consumer* (brukare) menar hon uppkom som en aktivistterm för att få byråkrater och vårdgivare att lyssna på de krav som aktivister ställde (Chamberlin 1977/2012: ix). Brukare, som används på svenska, lånades in från danskan på 1970-talet och återfinns i statliga dokument sedan 1980-talet och har därmed en svensk genealogi. På 1990-talet började brukare användas mer aktivt som ett sätt att komma bort från passiva beskrivningen av patienten och var ett försök att visa att patienten har en aktiv roll (Giertz 2012: 17). Niklas Eklund, ordförande i Brukarföreningen Stockholm, är positiv till begreppet och skriver att ordet brukare ”visar tydligt vad det hela handlar om. En användare. Man avvänder något. En tjänst. En service. En vårdcentral etc.” (Eklund 2017).

Consumer (brukare) ställs ibland i binär position till begreppet *survivor* (överlevare) där *consumer* ses som personer allierade med ett förtryckande system (Menzies med flera 2013: 14). Begreppet *consumer* (brukare) lokaliserar individer i relation till diagnoser och till vård inom psykiatrin och Bonnie Burstow hävdar att det inger ett falskt antagande att personen har ett val inom ramen för systemet (Burstow 2013: 87). Brukare ger sken av att den passiva patienten har förvandlats till en aktiv konsument som tagit kontroll över sin situation. Det bortser från en position där personen fortfarande är underordnad en medicinsk diskurs som tar sig väldigt faktiska uttryck i personens liv (Burstow 2013: 87). Idag menar forskare att uppdelningen brukare–överlevare leder till en förenklad bild av rörelsen men de noterar ändå att det fortfarande finns spänningar i relation till hur man benämner sig själv och sin organisation (Gorman 2013; Burstow 2013).

Nu befinner sig den svenska vården och brukarrörelserna i en annan kontext

än den nordamerikanska, vilket påminner oss om att teoretiska resonemang som strömmat ut ur en kontext inte okritiskt skall appliceras på ett annat sammanhang. Det är därför viktigt att poängtera att det som ter sig som förtryckande i en kontext och för en person kan verka stärkande för en annan. Även om termen ”brukare” ses som ett neutralt eller positivt sätt att prata om sig själv i Sverige kan det ändå finnas fog för att undersöka alternativa benämningar.

Inom galenskapsstudier finns det många alternativa ord, till exempel *Mad-person*, *Mad-identified*, *Madwoman*, *Madman* eller *Differently Spirited*. Dessa används för att ta tillbaka rätten att definiera sig själv och återta ord som har skambelagt människor. Syftet är att skapa nya identitetsuttryck (Reville 2013: 170; Burstow 2013: 87). Orden kan sägas få en experimentell, kreativ och performativ kraft för de som använder sig av dem (jämför Kosofsky Sedgwick 1993: 4). På svenska finns det inga etablerade alternativa benämningar men eventuellt ska Tove Lundins (2018) användning av ”psyko” i *Handbok för psykon: att leva med psykisk ohälsa* betraktas som en ansats till detta. På bloggen *Stolt och galen* finns det exempel på liknande ord. Maria Liljas skriver med ironisk svärta om att leva med psykisk ohälsa och använder ordet ”psykfall”. Hon skriver:

Psykfall – ja, det är alltså jag. Känns som en bra titel vid sidan om mamma och docent. Det är min filosofi, att ta makt över fulorden och pinsamheterna. Det gör mig mindre sårbar. (Liljas 2018)

”Psyko” och ”psykfall” handlar om att omfamna ett stigma och bråka med normer och störa ordningen. Orden blir ett sätt att ta makten över definitionerna och de sätt som personer diagnostiserade med psykisk ohälsa har föraktats och förlöjligats i samhället. Eve Kosofsky Sedgwick diskuterar stigma och ställer frågan om vilka möjligheter en person som har skambelagts besitter i att skapa en positiv självuppfattning. Hon menar att skam inte kan bemästras med stolthet eller ilska utan att den måste intas och användas med kraft mot den som skambelägger (Sedgwick 1993: 4–8). Även om ”psyko” och ”psykfall” kan intas av Lundin och Liljas som ett sätt att ge moteld så kanske inte definitionen fungerar för alla och då blir det inte heller ett sätt att ta tillbaka makten över ordet och fungerar då inte som en alternativ möjlighet att definiera sig själv. Ord handlar om vem som använder dem, och här ska det påpekas att både Lundin och Liljas är två högtbildade vita kvinnor. Därför kan deras användning av ”psyko” och ”psykfall” också förstås som sprungen ur en privilegierad position. Jag avslutar därför denna text med att öppna upp för frågan om hur galenskapsstudier kan tala och skriva om personer med psykisk ohälsa på ett sätt som signalerar en intersektionell genusmedveten position.

Avslutning

I den här texten har jag introducerat galenskapsstudier i relation till en genusvetenskaplig teoribildning och diskuterat översättningar av centrala ord och begrepp. Avslutningsvis vill jag påstå att genusvetenskapen kan vinna på att ta sig an galenskapsstudier eftersom det kan berika fältet med nya analysverktyg. Samtidigt skulle genusvetenskapliga perspektiv bidra med att utveckla galenskapsstudier, som trots sitt normkritiska anspråk inte placerar exempelvis genus centralt i analysen. Möjliga studier som skulle berika båda fälten är undersökningar av kopplingen mellan svensk aktivism och andra och tredje vågens feminism; analyser av vilken roll frågor om psykisk ohälsa fått inom svenska feministiska rörelser; och varför inte en utveckling av *mad feminism*? Framförallt skulle kritiska sexualitets-, ras- och etnicitetsperspektiv gynna framtida forskning.

Tack

Artikeln finansierades av Riksantikvarieämbetets FoU-medel inom ramen för projektet *Ulleråker – funktionsnedsättning och kulturarv* dnr 3.2.2-5161-2016.

Referenser

- Ahmed, Sara (2006) *Queer phenomenology: orientations, objects, others*. Durham: Duke University Press.
- Berg, Annika (2018) *De samhällsbesvärliga: förhandlingar om psykopati och kverulans i 1930- och 40-talens Sverige*. Göteborg: Makadam.
- Berg, Martin och Wickman, Jan (2010) *Queer*. Malmö: Liber.
- Bergroth, Marian (2012) Att benämna förtrycket – och känna stoltheten. <http://fulldelaktighet.nu/?tag=patologism> [2019-08-20].
- Birnbaum, Rebecca (2010) My father's advocacy for a right to treatment. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law Online* 38(1): 115-123.
- Burstow, Bonnie (2005) Feminist antipsychiatry praxis – women and the movement(s). Chan, Wendy, Chunn, Dorothy och Menzies, Robert (red) *Women, madness and the law: a feminist reader*. London: Glasshouse Press.
- Burstow, Bonnie (2013) A rose by any other name: naming the battle against psychiatry. LeFrançois, Brenda A, Menzies, Robert och Reaume, Geoffrey (red) *Mad matters: a critical reader in Canadian mad studies*. Toronto: Canadian Scholar's Press Inc.
- Chamberlin, Judi (1977/2012) *On our own: patient-controlled alternatives to the mental health system*. Lawrence: National Empowerment Center, Inc.
- Chesler, Phyllis (1972) *Women and madness*. New York: Avon Books.
- Connell, Raewyn (2005) *Masculinities*. Cambridge: Polity.
- Costa, Lucy (2014) Mad studies – what is it and why you should care. <https://madstudies2014.wordpress.com/2014/10/15/mad-studies-what-it-is-and-why-you-should-care-2/> [2019-07-01].
- Diamond, Shaindl (2013) What makes us a community? Reflections on building solidarity in anti-sanist Praxis. LeFrançois, Brenda A, Menzies, Robert och Reaume, Geoffrey (red) *Mad matters: a critical reader in Canadian mad studies*. Toronto: Canadian Scholar's Press Inc.
- Eivergård, Mikael (2003) *Frihetens milda disciplin: normalisering och social styrning i svensk sinnerjukvård 1850-1970*. Diss. Umeå: Umeå universitet.
- Eklund, Niklas (2017) De med ideologisk agenda ska inte bestämma vården. *Tidningen Nu: Det liberala nyhetsmagasinet* 35(47): 19.
- Eriksson, Erik (2015) *Sanktionerat motstånd: brukarinflytande som fenomen och praktik*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Fabris, Erick (2013) Mad success: what could go wrong when psychiatry employs us as "peers"? LeFrançois, Brenda A, Menzies, Robert och Reaume, Geoffrey (red) *Mad matters: a critical reader in Canadian mad studies*. Toronto: Canadian Scholar's Press Inc.
- Fanon, Frantz (1952) *Black skin, white masks*. London, UK: Pluto Press.
- Fricker, Miranda (2007) *Epistemic injustice: power and the ethics of knowing*. Oxford och New York: Oxford University Press.
- Garland-Thomson, Rosemarie (2005) Feminist disability studies. *Signs: Journal of women in Culture and Society* 30(2): 1557-1587.
- Giertz, Lottie (2012) *Erkännande, makt och möten: en studie av inflytande och självbestämmande med LSS*. Kalmar: Linnaeus University Press.
- Gilbert, Sandra M och Gubar, Susan (1980) *The madwoman in the attic: the woman writer and the nineteenth-century literary imagination*. Yale: Yale University Press.

- Gilman, Sander L (1985) *Difference and pathology: stereotypes of sexuality, race, and madness*. Ithaca: Cornell University Press.
- Gorman, Rachel (2013) Thinking through race, class, and mad identity politics. LeFrançois, Brenda A, Menzies, Robert och Reaume, Geoffrey (red) *Mad matters: a critical reader in Canadian mad studies*. Toronto: Canadian Scholar's Press Inc.
- Hall, Viveka (1945) *Fordringsägare på livet*. Stockholm: Medé.
- Hunter, Richard, Macalpine, Ida (1962) John Thomas Perceval (1803–1876) patient and reformer. *Medical History* 6(4): 391–395.
- Ingram, Richard (2016) Doing mad studies: making (non) sense together. *Intersectionalities: A Global Journal of Social Work Analysis, Research, Polity, and Practice* 5(3): 11–17.
- Johannisson, Karin (2015) *Den sårade divan: om psykets estetik (och om Agnes von K, Sigrid H och Nelly S)*. Stockholm: Albert Bonniers förlag.
- Johnson, Merri Lisa (2013) Label C/Rip. *Social texts online*. https://socialtextjournal.org/periscope_article/label-crip/ [2019-07-01].
- Johnson, Merri Lisa (2015) Bad romance: a crip feminist critique of queer failure. *Hypatia* 30(1): 251–267.
- Kanani, Nadia (2011) Race and madness: locating the experiences of racialized people with psychiatric histories in Canada and the United States. *Critical Disability Discourses/Discours critiques dans le champ du handicap* 3: 1–13.
- LeFrançois, Brenda A, Menzies, Robert och Reaume, Geoffrey (2013) Glossary of terms. LeFrançois, Brenda A, Menzies, Robert och Reaume, Geoffrey (red) *Mad matters: a critical reader in Canadian mad studies*. Toronto: Canadian Scholar's Press Inc.
- Lewis, Bradley (2013) A mad fight: psychiatry and disability activism. Davies, Lennard J (red) *The disability studies reader*. London och New York: Routledge.
- Liljas, Maria (2018) Ordlista. *Stolt och galen*. <https://stoltochgalen.wordpress.com/ordlista/> [2019-04-25].
- Lundin, Tove (2018) *Handbok för psykon: att leva med psykisk ohälsa*. Stockholm: Gothia utbildning.
- Lundin, Tove (2012) Ångestparaden 2012. *Toves blogg*. <https://forum.mind.se/tove-post/angestparaden-2012> [2019-04-26].
- McRuer, Robert (2005) Miffoteori. *Arena* 6: 28–30.
- McRuer, Robert (2006) *Crip theory: cultural signs of queerness and disability*. New York: New York University Press.
- Meerai, Sonia, Abdillahi, Idil, Poole, Jennifer (2016) An introduction to anti-black sanism. *Intersectionalities: A Global Journal of Social Work Analysis, Research, Polity, and Practice* 5(3): 18–35.
- Meeuwisse, Anna, Sunesson, Sune (1998) Frivilliga organisationer, socialt arbete och expertis. *Socialvetenskaplig tidskrift* 5(2–3): 172–193.
- Menzies, Robert, LeFrançois, Brenda och Reaume, Geoffrey (2013) Introducing mad studies. LeFrançois, Brenda A, Menzies, Robert och Reaume, Geoffrey (red) *Mad matters: a critical reader in Canadian mad studies*. Toronto: Canadian Scholar's Press Inc.
- Mollow, Anna (2006) "When black women start going on prozac": race, gender, and mental illness in Meri Nana-Ama Danquah's *Willow weep for me*. *Melus* 31(3): 67–99.
- Mollow, Anna (2013) Mad feminism. *Social Texts online*. https://socialtextjournal.org/periscope_article/mad-feminism/ [2019-04-16].

- NE (2019) Nationalencyklopedin, mentalism. www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/mentalism [2019-09-16].
- Nicki, Andrea (2001) The abused mind: feminist theory, psychiatric disability, and trauma. *Hypatia* 16(4): 80-104.
- Perlin, Michael (1992) On sanism. *SMUL Rev.* 46: 373-407.
- Petersson, Birgit (1980) Kvinnoaspekten inom medicinsk forskning. *Tidskrift för genusvetenskap* (4): 5-14.
- Pickens, Theri Alyce (2019) *Black madness:: mad blackness*. Durham och London: Duke University Press.
- Pool, Jennifer och Ward Jennifer (2013) "Breaking open the bone": Storying, sanism, and mad grief. LeFrançois, Brenda A, Menzies, Robert och Reaume, Geoffrey (red) *Mad matters: a critical reader in Canadian mad studies*. Toronto: Canadian Scholar's Press Inc.
- Porter, Roy (1985) The patient's view. *Theory and society* 14(2): 175-198.
- Qvarsell, Roger (1997) Mentalhygien och psykisk hälsovård. Eriksson, Bengt Erik och Qvarsell, Roger (red) *Hur ska själen läkas? Den psykiatriska vårdens förändringar*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Reville, David (2013) Is mad studies emerging as a new field of inquiry? LeFrançois, Brenda A, Menzies, Robert och Reaume, Geoffrey (red) *Mad matters: a critical reader in Canadian mad studies*. Toronto: Canadian Scholar's Press Inc.
- Riksförbundet för social och mental hälsa [RSMH] (2019) Mer än 50 år av kamp och kamratskap. <https://rsmh.se/om-rsmh/var-historia/> [2019-04-26].
- Rosenberg, Tiina (2006) *Queerfeministisk agenda*. Stockholm: Atlas.
- Rydström, Jens (2010) Crip - att omfamna sitt stigma. *Forskning om funktionshinder pågår* 1: 6-7.
- Sedgwick Kosofsky, Eve (1993) Queer performativity: Henry James's *The art of the novel*. *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies* 1(1): 1-16.
- Serano, Julia (2013) Trans people still disordered in DSM. *Social texts online*. https://socialtextjournal.org/periscope_article/trans-people-still-disordered-in-dsm/ [2019-04-26].
- SOU 1992:73 *Välfärd och valfrihet: service, stöd och vård för psykiskt störda: slutbetänkande*. Psykiatriutredningen. Stockholm: Allmänna förl.
- SOU 2006:100 *Ambition och ansvar: nationell strategi för utveckling av samhällets insatser till personer med psykiska sjukdomar och funktionshinder: slutbetänkande*. Nationell psykiatrisamordning. Stockholm: Fritze. Tillgänglig på internet: <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2006/11/sou-2006100/>.
- St-Amand, Nérée och LeBlanc Eugène (2013) Women in 19th-century asylums: three exemplary women; a New Brunswick hero. LeFrançois, Brenda A, Menzies, Robert och Reaume, Geoffrey (red) *Mad matters: a critical reader in Canadian Mad Studies*. Toronto: Canadian Scholar's Press Inc.
- Starkman, Mel (2013) The movement. LeFrançois, Brenda A, Menzies, Robert och Reaume, Geoffrey (red) *Mad matters: a critical reader in Canadian Mad Studies*. Toronto: Canadian Scholar's Press Inc.
- Stefan, Hayley C (2018) A (head) case for a mad humanities: Sula's Shadrack and black madness. *Disability Studies Quarterly* 38(4): <http://dx.doi.org/10.18061/dsq.v38i4.6378>.
- Sweeney, Angela (2016) Why mad studies needs survivor research and survivor research needs mad studies. *Intersectionalities: A Global Journal of Social Work Analysis, Research, Polity, and Practice* 5(3): 36-61.

Tam, Louise (2013) Whither indigenizing the Mad Movement? Theorizing the social relations of race and Madness through conviviality. LeFrançois, Brenda A, Menzies, Robert och Reaume, Geoffrey (red) *Mad matters: a critical reader in Canadian mad studies*. Toronto: Canadian Scholar's Press Inc.

Timander, Ann-Charlott (2017) Dags för sanning- och försoningsprocess inom psykiatri. *Socialpolitik*. <http://socialpolitik.com/2017/08/20/dags-sannings-och-forsoningsprocess-inom-psykiatri/> [2019-04-24].

Timander, Ann-Charlott och Möller, Anders (2018) The issue of gender in relation to mental distress: reflections on the gendered character of disability and resistance. *Scandinavian Journal of Disability Research* 20(1): 238-246.

Timander, Ann-Charlott (2019a) Kan disciplinen/rörelsen mad studies ha relevans inom "psykisk ohälsa-området"? *Tidsskrift för psykisk helsearbaid* 16(03): 166-172.

Timander, Ann-Charlott (2019b) Personlig kommunikation via mejl, 5 februari 2019.

Vijsselaar, Joost (1988) Egodocumenten van psychiatrische patiënten uit de negentiende eeuw. *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift* 14(4): 645-661.

Vilhelmsson, Anders (2014) Psykisk ohälsa, folkhälsa och medikalisering: har det egentligen någon betydelse vilket hälsobegrepp som används? *Socialmedicinsk tidskrift* 91(1): 63-73.

Willadsen, Jytte (1989) Hysterikan och psykopaten om könsskillnader i psykiatri. *Tidsskrift för genusvetenskap* 9(1): 5-11.

Wolframe, PhebeAnn M (2012) The madwoman in the academy, or, revealing the invisible straightjacket: theorizing and teaching saneism and sane privilege. *Disability Studies Quarterly* 33(1): <http://dx.doi.org/10.18061/dsq.v33i1.3425>.

Yderberg, Nina (2001) Det sjuka samhället. *Bang* 3. www.bang.se/det-sjuka-samhallet/ [2020-02-14].

Österholm, Maria Margareta (2012) *Ett flicklaboratorium i valda bitar: skeva flickor i svenskspråkig prosa från 1980 till 2005*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.

Nyckelord

Galenskapsstudier, mad studies, mentalism, brukare, psykfall, galenskap

Cecilia Rodéhn

Centrum för genusvetenskap

Uppsala universitet

Box 527

751 21 Uppsala

E-post: cecilia.rodahn@gender.uu.se